

levandi animi gratia hortum suspiciosus inambulans, continuo splendido lumine circum omnia prope se coruscare videt, atque in medio lumine adesce S. Ignatium, cuius aspectu percussus, animoque totus immutatus, ad pedes ejus prociens : O Pater, inquit, tantumne mihi confers gratiæ pro uno *Pater, et Ave?* Fili mi, respondit S. Pater, paucis ego contentus sum; oculoque benignissimo illum intuitus disparuit : ille tum humi procumbens, ac præ gaudio lacrimis madens et inconstantie pœnitens, reliquum noctis prostratus exegit : ubi diluxit, Superiorem convenit, veniam petit et impetrat; et sancte deinde vitam ad usque mortem in Religione, severus in se ipsum, et ubi aspectus et verborum S. Ignatii subibat recordatio, ubertim plorans, cum aliorum edificatione transegit. Ecce hoc unum *Pater et Ave*, amorem sanctum non modo imminutum, sed plane deperditum, misero homini invocatus S. Ignatius restituit, quod non impetrabunt in hoc genere, die natalitii alicujus Sancti consecrato, ferventes preces, et obsequia cum ardore præstita? PENNEQ. p. 3, *Isag.* c. XXI.

## SIMILITUDINES.

QUALITAS. — Sicut Pharao Rex Ægypti fecit Josephum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, ut omnes coram eo flecterent; ita Deus quoque non modo ipse Sanctos suos honorat, sed etiam, ut ab aliis honorentur præcipit. GEN. XLII.

Sicut Rex Assuerus Mardocheum vestibus regis indui, regio diademate cornari, super equum regium imponi, per plateam duci, et a primo de regis ministris proclamari jubebat : Sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare; ita Deus quoque Sanctos stola suæ gloriæ vestiri, ab Angelis per plateam cœlestem duci, imo et ab hominibus universis honorari cupit. ESTH. VI.

Sicut injuriam Principi non facit, qui per familiarem ipsius quidquam ab eo postulat, ut tanto facilius ejus commendatione fretus accipiat; ita nec Christo injuriam facit, qui per Sanctum aliquem varia a Deo dona impetrare desiderat, et conatur. BEIRL. th. XI. *In festo com. SS.*

Sicut qui alterum honorat, aut amat, etiam amicos ejus, et famulos, et imagines in pretio habet, et amat; ita qui Deum sin-

cere diligit, etiam Sanctos velut intimos ipsius amicos, fidelissimos servos, atque imagines perfectissimas, magni æstimat, et veneratur. *Anonym.*

Sicut ii, qui principis alicujus favore et beneficiis opus habent, ante omnia eorum, quos illi intima familiaritate conjunctos esse norunt, gratiam et intercessionem aucupantur; ita cum quis homo Divina gratia et favore summe indigeat, ipse autem ob suam vilitatem iis indignus sit, Sanctorum patrocinii ea obtinere conatur. *Idem.*

ÆQUITAS. — Sicut Josephum adorant fratres, quia eum Principem in Ægypto constitutum, et in manu ejus omnia tradita esse advertebant; ita multo æquius veneramus Sanctos, qui amici Dei sunt, et principatum in regno ejus obtinuerunt. FAB. conc. v, *in festo SS. com.*

Sicut modica aquæ gutta multo vino infusa saporem et colorem vini induit, ideoque plurimum amatur ac appetitur; ita cum Sancti Deo per charitatem intime sint uniti, merito etiam propter Deum singulariter honorantur, et amantur. S. CYPRIA. *de Sing. Cleric.*

UTILITAS. — Sicut viri fortes, cum murus hostium tormentis et machinis dejectus est, ibi se maxime hosti sistunt, et opponunt; ita Sancti, cum sciant humanum genus in terris existens quotidie magis debilitari, iramque Dei promereri, huic maxime parti subvenire conantur (GRAN. *in loc. com. s. LXIII*), unde S. David dicebat : Dixit, ut disperderet eos, si non Moyses electus ejus stetit in confectione in conspectu ejus. *Psal.* CIX, 23.

Sicut lucæ adveniente ægritudines alleviantur, homines a somno excitantur, aves canunt, et bestiæ ad latibula fugiunt; ita Apostolis, aliisque Sanctis, de quibus Christus dixit : Vos estis lux mundi, advenientibus, fuit edificatus in credendis, fecundatus in bonis operibus, alleviatus a peccatis, excitatus a negligentibus, animatus ad contemplationem cœlestium, ereptus e potestate dæmonum, et quotidie hoc iterum a Cœlitibus experitur. *Ibid.*

Sicut pauperes, cum thesauros regios aspiciunt, suam paupertatem amplius agnoscunt; ita et anima magnificas Sanctorum virtutes contemplans, mentem suam amplius humiliat. S. CLIM. *gr. l. XI.*

Sicut milites vehementer animantur, cum vident aliquos ex commilitonibus jam mu-

ros consensisse, et vexilla manibus tenere; ita cum victorias Sanctorum festive celebramus non parum excitamur ad eas pro viribus amulandas. FAB. conc. s. *festo Mar. n. 4.*

Sicut milites vulnera in præliis inflicta Regi monstrantes, fidenter loquuntur; ita et Sancti absæta capita gestantes, et in medium afferentes, quæcumque voluerunt, apud Regem cœlorum impetrare possunt. S. CHRYS. *S. de SS. Inv. et Max.*

Sicut ex igne naturaliter emicat splendor, et ex unguento odor diffunditur; sic ex Sanctorum memoria ad omnes provenit utilitas. Hinc S. Chrysostomus : Si virtutis cultores sæpius tecum recenseas, in humilitatem et compunctionem, in virtutum studia facile teipsum perduces. *Hom.* LXV, *in Math.*

Sicut Noe et filii in arca salvi, periculum vitæ ex diluvio amittendæ evaserunt; ita homines diluvium æternæ damnationis declinant, si mature ad arcam spiritualem, id est, Sanctorum (quos arca illa significatos putat Sanctus Ambrosius) intercessionem confugiant. S. AMBR. *l. de arc Noe*, VII.

Sicut cervi nullo veneno serpentis lædi possunt, ipsi autem oris halitu serpentes ad se trahunt; ita Sancti virtutis odore omne venenum peccati consumunt, ac peccatores verbo prædicationis ad se trahunt. BEVELINCK *them.* III, *in festo Visit.*

DIGNITAS. — Sicut pilos Regis, quamdiu mento illius adhærent, nemo audeat contingere, at ubi a tonsore resecti sunt, in sterquilinum mittuntur, et pedibus conculantur; ita qui Sancti per gratiam Christo uniti sunt, ab omnibus honorantur; peccatores vero qui ab eodem separati sunt, merito contemnuntur, et in figmentum inferni projiciuntur. *Gran. in l. comm. Sanct.*

Sicut stellæ cœli, quia in firmamento posita fulgore suo mundum illustrant ac recreant, omnium ad se oculos trahunt, et suscipiuntur; ita beati, quia exemplorum suorum radios in nos vibrarunt, jure merentur, ut a nobis suscipiantur, invocentur, et honorentur. *Anonym.*

## MOTIVA

Quia sic honor Dei exigit : nam honoramus reliquias Martyrum, ait S. Hieronymus, ut eum, ejus sunt Martyres, adoremus : honoramus servos, ut honor servorum re-

dundet in Dominum, qui ait : Qui vos suscipit, me suscipit. *Epist.* XXXV.

Quia ipse Deus exemplo invitât : dum nimis honorificat servos suos, teste David, (*Ps.* CXXXVIII, 17.) quis ergo non ut Deo se conformet, et placeat, totis viribus Sanctos colat, sibi que illud Assueri dictum applicet : Hoc honore condignus est, quemcumque Rex voluerit honorare. ESTH. VI, 11.

Quia sic ipsorum Sanctorum dignitas, dotæque merentur : sic enim, teste S. Bernardo, virtus mater gloriæ est, et illa sola est, cui gloria jure debetur, et secure impenditur; quidni Sanctos, qui ob virtutem suam a Deo tantopere sunt exaltati et beatificati, omni honore dignissimos indicemus? *In serm.*

Quia ipsa gratitudo duplici titulo ad omnem honorem et amorem Sanctis impendendum obligat. 1. Ob amorem, et laudem, quo beati indesinenter, et ardentissime Deum prosequuntur, quem proinde pluris facere debemus, quam si nos ipsos simili amore prosequerentur. 2. Ob beneficia nobis exhibita, et deinceps quoque exhibenda, cum illi omnes felicitatem summe desiderent, et vehementer cupiant, quidquid ad salutem nostram potest conferre. Si ergo nobis incumbit, ne unius quidem vilissimi hominis erga nos beneficii memoriam ponere, quanto magis tantos, et nostræ salutis tantopere studiosos Cœlites æstimare, atque in memoria, et peccatore habere conveniet? BARRY *in Fed. Sanct. præfat.*

Quia necessitas nostra ad similem cultum nos compellit : cum enim nihil a Deo, nisi per preces, obtinere possimus, nostræ autem preces imperfectæ admodum et inefficacæ sint, merito potentiores nobis advocatos querimus, quorum intercessionibus id, quod possibilitas nostra non obtinet, impetremus.

Quia utilitas nostra eundem cultum suadet : tum quia per familiarem cum ipsis conversationem eorum mores imbibimus, et sanctitatem participamus : tum quia, quo majorem hic familiaritatem cum illis contraxerimus, tanto digniores nos eorum patrocinio, favoribusque efficiemus.

Quia ad gaudium nostrum in hac et altera vita augendum non modice conducit hic cultus : si enim unius fidi amici recordatio amantem exhilarat; si sola hominis bene de nobis meriti, aut magnis bene nobis affecti memoria, omnia fastidia expellit, animumque serenat; quid memoria, affectus, et col-



loquia cum tot millenis fidissimorum, qui unquam fuerunt, amicorum, cum his aulae celestis proceribus efficiunt? quantum gaudium olim percipiet ejusmodi cultor in caelo, si subito in sua gloria aspexerit eos, quos tantopere in hac vita diligebat et obsequiis suis demeri tam sollicitè studuerat? BARRY, l. II.

*Quia proximi etiam amor ad talem cultum nos excitat:* cum enim tantum intersit (inquirebat recte P. Petrus Faber) pietatis publicae summorum principum ad eam propensio habere animos, rectissime sane concluditur, celestium omnium tanti esse suffragia, ut vel unius praesidium plus efficacitatis habeat ad corrigendos hominum mores, quam cunctorum edicta Regum, industriae conatus, ut supra etiam, et § 6, n. 6, insinuatum est. L. II, Vit. VI.

## MEDIA.

*Frequenter Sanctorum modo beatitudine fruendum sanctitatem, sapientiam, et dignitatem ponderare;* inde enim crescit non modice aestimatio, cupiditasque, tantos Dei amicos, caelique Principes omni studio demerendi.

*Pariter eorum erga nos homines charitatem; et sollicitudinem ponderare;* nam, ut recte observavit S. Bernardus, latitudo caeli dilatat corda, non arctat: exhilarat mentem, non alienat: affectiones non contrahit, sed extendit. In lumine Dei discitur, quod nescitur, non dediscitur, quod scitur. In lumine Dei serenatur memoria, non obscuratur. Ser. II, de S. Victor.

*Beneficia et favores hactenus ab iis acceptos memorare frequenter animoque obviare;* hi enim totidem sunt carbones, quibus noster erga sanctos Cœlites amor, et devotio inflammatur.

*Frequenter cum iisdem per preces et suspiria conversari;* neque enim quidquam aliud tam efficax est ad hunc amorem augendum et firmandum, quam ejusmodi crebra conversatio, ut ipsa experientia docet.

*Eorum egregias virtutes, et facinora praeclara animo frequenter volvere;* sic enim ad æmulationem laudabilem, et piam venerationem excitabimur.

*Singularem ad eos in omnibus necessitatibus fiduciam constanter tenere;* sic enim fructuum ex eorum familiaritate haustorum suavissimi-

mus gustus ad eandem omni studio conservandam et augendam incitabit.

*Sanctitati et unioni cum Deo insigniter studere;* sic enim quo aetius conjuncti uniterio fuerimus, tanto etiam inter nos conjunctiores, familiarioresque evademus.

## ASCETICA.

Tria sunt, quæ de hac virtute noscenda, aliisque inculcanda sunt ab Asceta. Primum est, *ut bene cognoscat fundamenta, quibus totus hic Sanctorum cultus et amor innititur*, quæ quidem alia non sunt, quam motiva ad dictum cultum impellentia, et supra quidem fusius sunt explicata, brevis tamen ad tria genera reduci possunt, nempe 1. ad motiva ex parte Dei: nempe ad voluntatem, voluptatem, et gloriam, quam ipse percipit ex eo, quod sui intimi amici, et ipse in eis tantopere honoretur. 2. Ex parte ipsorum Sanctorum; nempe ad sapientiam, pulchritudinem, potentiam et sanctitatem, præcipue vero ardentissimam charitatem, qua Deum et nos prosequuntur. 3. Ex parte nostra; quia scilicet tot spectatores nobilissimos nostrorum operum: tot facundissimos advocatos in necessitatibus: tot potentissimos protectores in periculis habebimus, quot Sanctos nobis nostris obsequiis demereri studerimus.

Alterum est, *ut sciat, quos præcipue Sanctos, et quo ordine, venerari debeat.* Qua quidem in re optimus videtur ordo, quem ipsa S. Mater Ecclesia observat, dum Sanctos in varias classes distinguit, et aliquos quidem in prima, alios in secunda, alios sub duplici, alios sub semiduplici, vel simpliciori ritu coli præcipit, non quod non omnes magnificat, aut coli desideret, sed ut majora unius præ altero erga fideles esse merita ostendat, atque adeo ad majora etiam grati animi signa demonstranda excitet. Unde licet particulariibus Sanctis sua certa festa assignet, aut eorum sub sacrificio, aut officio Divino suffragia imploret, non tamen omittit, suum etiam omnibus Sanctis festum attribuere, aut eorum suffragia conjunctim implorare. Simili ergo modo suadeat Asceta, ut et private personæ patronos suos in certas classes distribuant, et in prima quidem B. Virginem, in secunda S. Joseph, S. Angelum Custodem, Sanctum, cuius nomen in Baptismo acceperunt, et si Religiosi sunt, fundatorem sui Ordinis, aut alios, si quibus, vel specialiter obstrictos, vel alio quovis titulo magis

addictos se profitentur: in tertia patronos minus principales, quos propter varios fines sibi colendos elegerunt, in quarta Sanctos Menstruos, et Sanctos illius diei; in quinta omnes reliquos Sanctos collocet, itaque secum decernant, ut cogitationes, verba, et opera sua omnia primario quidem ad Dei, Christi, B. Virginis aliorumque Sanctorum honorem ordinet, postea vero etiam ad omnium Sanctorum honorem et gloriam eedere velit; sic enim eos omnes tum pro spectatibus suorum operum, tum pro advocatis et patronis habere merebitur. Nec timeat, ne dum omnes colere statuit, singulorum honorem minuat; nam cum omnes summa interesse, et cum Deo charitate conjuncti sint, gaudebunt potius optabuntque, ut alii omnes et etiam secum honorentur et Deus in singulis amplius magnificentiusque glorificetur.

Tertium est, *ut solitum sciat modum eosdem honorandi*, qui quidem in talibus potissimum capitibus consistere videtur. 1. Ut certis quibusdam obsequiis annuis, hebdomariis, aut quotidianis suum erga illos affectum, et amorem contestetur, qualia v. g. sunt, eorum festa praemisso jejunio, aut abstinencia, flagellatione, aut cilicio, confessione item, et communione, et si fieri potest, etiam elemosyna pauperi collata, celebrare; quotidie litanias, vel omnium Sanctorum, vel specialiter hunc in finem compositas recitare; eorum reliquias, et imagines pio, et religioso cultu venerari etc. 2. Ut in omnibus necessitatibus ad eosdem cum tenero fiducia sensu confugiat. 3. Ut eos in omnibus quidem virtutibus, præcipue tamen in optimæ et perfectæ vitæ studio, imitari studeat, certoque sibi persuadeat, hunc cultum fore gratissimum Sanctis, tum quia purissimus est, tum quia amplissimus, utpote universa vitæ totius opera complectens, tum quia constantissimus, utpote ad finem usque vitæ perseverans, nec per ipsam etiam noctem aut quietem interruptus. Unde merito quisvis horum Sanctorum devotus cliens verissimam illam S. Augustini sententiam in mente, et memoria habere debet: Vis semper laudare Deum? quidquid agis, bene facito, et laudasti Deum: aut notum illud distichon:

Sanctorum est cultus gratissimus optima vita.  
Hunc si reddideris, quæ petis, accipies.

In Psal. c.

F. Pennequin paulo aliter de hac materia, et quidem sic discurrit: Sancti tripliciter

considerari possunt 1. Prout simul constituent caelum, et Ecclesiam triumphantem in caelis, ac simul omnes coli, et honorari possunt. 2. Prout quisque eorum natali et festo die ab Ecclesia militante celebratur in terris. 3. In quantum aliquot eorum in patronos elegimus aut forte accepimus, ad mensam, vel etiam omnem vitam decursum. Quantum ad primum attinet, non est dubium, quia amor sanctus in eorum animis magnam imprimat celestis illius Jerusalem aestimationem, in qua caelestes cives laureati triumphant, et amici paludamentis gloriæ, in supremi Numinis laudibus, et amore sine satietate permanent. Collige animo, quidquid unquam splendidum, et magnificentum oculis spectantium admiratione sui tenuit defixos, et lutum reputabis, si cum unico gradu gratiæ, multoque magis gloriæ, conferatur: quid jam erit, si cum illa sanctorum multitudine luminibus gloriæ undique coruscante conferatur? Jam vero, si ut quidam volunt, charitas patriæ specie a charitate viæ differt, atque ubi id contingit, inferioris speciei eminentissimam perfectionem ad minimum superioris speciei gradum pertinere, ut dicunt, non potest; adeoque minima patriæ charitas, quidquid patriam in mortalium pectoribus flammaram arsit in via, purissimo sui ignis splendore antecellit; quam optabile est alii amoris et fidei ad illam caelestem curiam evehi, atque ibi non transcursum, sed aliquo tempore inter ista charitatis immensa incendia Sanctos contemplari, et eorum flammis incallescere. Ita agebat Paulus, et ut alii imitarentur, optabat, cum diceret: Nostra conversatio in caelis est. Quam dulce est, Jesum Christum inter millia millium, auro gemmisque celestibus fulgentium, eumque unice amantium, et immensis laudibus extollentium, splendidissimo super cæteros gloriæ amictu radiantem intueri! quis ex tali conspectu totus flammis sanctissimi amoris non inardescat? Quis Christo de tanta gloria, tot spoliis, quis Sanctis de Christi consortio, de tanta in illos munificentia, de amicitiae gloriæ æternitate, non congratuletur? Apparuit aliquando Sanct. Pater noster Ignatius cum nomine Jesu in corde litteris aureis descripto, ut, quanto ejus amore arserit in terris, et nunc in cœlis ardescat, ostenderet: non dubito, quin beatorum quisque hoc sanctissimum Nomen stylo amoris pectori habeat insculptum. O gloriosa amantium spectacula, et ad inflammandos mortuos frigidus



animos opportuna! Itaque si cœtum illum Beatorum honorare volumus eisque gratificari, gratulemur illis, et una exultemus quod Deus illos æternæ suæ gloriæ non tantum consortes, sed velut præcones, fecerit: agamus cum illis Sanctissimæ Trinitati pro tantis in illos collatis beneficiis prolixas gratias: congratulemur Christo de tam excellenti laborum suorum messe, et tot voluntariis amoris sancti in æternum captivis: hoc enim maxime a nobis exigunt Sancti, ut scilicet omnium corda in amorem Christi, laudationemque continuam rapiantur; et quid illis a nobis votum offerri potest acceptissimum, hoc est, ut cum illis ad amorem Christi purissimum et intensissimum, Dei gratia opitulante, aspirare, et occurrere aliquando possimus. *Penneq. in Isag. p. 2, XXI, n. 1.*

*Ut vero intelligatur, quomodo quilibet Sanctorum die suis honoribus singulariter dedicato colendus sit, considerandi veniunt quatuor amores. Unus, quo Deus illum ab æternitate gratuito amore e multis millibus elegit ad gloriam, ac seriem gratiarum toto vitæ decursu et liberaliter suis temporibus dandam cum sancta usque in finem perseverantia, ac deinde gloriæ sempiternæ corona, decrevit; qua jam ipse inter Dei amabiles amplexus, et gratiarum actiones immortales fruatur in cœlis. *Ibid.**

*Alter est amor Jesu Christi, quo sanctum illum persecutus est in terris, et cum isto jam conglutinatur in cœlis; dum viveret inter hujus vilæ discrimina, eum prolexit, ejus vulnera Sanguine suo abluit, et in meritorum suorum communionem sæpius admisit, et tandem felicitate perenni cumulavit. Si singula arena grana toto mundo dispersa in tot Seraphinorum myriades commutarentur, imo si omnes res create, quæ de facto sunt, et quæ creari possunt, in tot cœlos tot Seraphinorum myriadibus plenos verterentur, qui, quantum vires ferrent, supremum Numen amarent: nunquam tamen æquarent amorem, quo vel minimum Sanctum Christus tota æternitate prosequetur: O incomprehensibile amoris incendium!*

*Tertius amor est ipsius Sancti erga Deum, et Dominum nostrum Jesum Christum: cum enim æternam illam supremæ Majestatis pulchritudinem, et bonitatem proprius divino lumine adjuti contaentur, atque infundit, si dari posset, amore dignum vident, in flammis amoris toti obeunt, et interminabi-*

*li illo pulchritudinis et charitatis oceano penitus absorbentur. Cum vero in Christi humanitatem oculos convertunt, et illam propter immensæ gloriæ, donorumque prærogativam summæ amabilem aspiciunt, et insuper coronam immortalitatis, quam gestant, ejus meritis contextam, et paludamentum gloriæ, quo respondent, ejus cruore, velut gemmis, respersum inunctumque cognoscunt, et insuper ab illo se amari intensissime, et in æternum amandos, ac ejus amabili societate fruendos, clare contemplantur, quibus, quæso, putamus amoris ignibus illos accendi? S. Birgittæ inter orandum Sanctorum in cœlo regnantium unus aliquis apparens, hæc dixit: Si qualibet hora, qua in mundo vixi, mortem pro Deo sustinuissem, et semper iterum revixissem, numquam tamen his repetitis suppliciis et mortibus, grades beneficiis pares referre possem; numquam a gaudiorum ejus participatione, numquam ab ejus gloriæ conspectu, numquam in ejus societate exultantium cantu, et harmonia percipiendi, vel momento desistere possem.*

Ex his deducitur, 1. *Sanctos, qui in cœlis regnant, eos omnes honores, qui diebus eorum natalitiis ab Ecclesia deferuntur, supremo Numini, a quo gratiam conferent, et merita coronante, proficiantur, in grati animi argumentum offerre.* Si enim Joannes in Apocalypsi vidit seniores ante thronum Dei procumbentes, et coronas gloriæ capitibus detractas ad pedes ejus deponentes: quorsum, quæso, id etiam non facerent de omnibus honoribus, ab Ecclesia militante collatis? 2. *Deducitur, hoc etiam habere in votis, ut quidquid singuli vel jejunando in pervigilio, vel Sacramenta penitentis et Eucharistiæ ipso eorum natali die usurpando, aut divinis officiis assistendo, quidquid, inquam, obsequiorum, honorum, laudum congerimus, hoc ad gratias Deo pro ipsis agendas, et in honoris divini amplificationem, quam maximo affectu a nobis referatur:* neque enim sibi vivunt, aut triumphant, sed Deo soli, ejus bonis affluunt, et absorbentur.

*Quartus amor est Sancti erga cultores suos, ad quos juvandos, et amore divino inflammandos, toto fertur affectu.* Si enim Sanctus ille, dum viveret, tanto salutis alienæ ardebat desiderio, si omnes ad amoris sancti signa sequenda excitabat; quid nunc aget in cœlis, ubi æternis charitatis flagrat incendiis? quæ spes tam optatæ flammæ obtinendæ se of-

fert, cum tot ad illam mihi procurandam, et dandam vota concurrunt? Si centum e Sanctis illustrioribus, quorum ingentem in Deum charitatem flammæ radii circa eorum capita coruscantes ostenderunt, in unum simul conspirarent, ut junctis precibus pro amore sancto mihi impetrando apud Deum ardentem agerent, rem ego tum confectam, et me votorum meorum compotem continuo futurum esse crederem, cur non etiam modo?

CIRCA FESTORUM OBSERVATIONEM. — Hanc specialiter Ecclesiasticis convenire, sequenti discursu probat Joseph Mansi: Apud S. Lucam Salvator noster a malignis Scribis et Pharisis cinctus, mirabilem iis questionem proposuisse legitur: *Cum intraret Jesus in domum cujusdam Principis Phariseorum Sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum: et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum: et respondens Jesus dixit ad legis peritos: si licet Sabbato curare? Supervacanea hæc quæstio fuisse videtur; quis enim eo melius scire poterat, licitumne, an vero illicitum esset, in die festo sanare infirmum, quando is idem ipse erat, qui hoc præceptum Sabbati colendi condiderat? cur ergo hanc iis interrogationem fecit? nimirum, quia omnis Christi actio nostra est instructio, ideo tametsi hoc licitum esse sciret, Doctorem tamen Legis, Sacerdotum, et Capitulum Synagogæ opinionem desuper exquirere voluit, ut in hoc tam anxio sanctificationis festorum puncto nos instrueret, quod quando in iis quid operandum est, quod apparetur juxta exilem vulgi capacitatem dubium est, an sit servile, an non, prius a peritis, et maxime a superioribus poscendum sit consilium, eorumque requirenda sententia, non vero juxta proprium cuiusque cerebrum procedendum. MANSI *disc. II, n. 7.**

Modum vero convenientissimum talia festa celebrandi sequens historia indicabit: In libro, *Summa Prædicantium* intitulo, de quodam, qui certo cuidam Sancto valde se ferventer commendabat, refertur, quod idem Sanctus diu vocatus affuit, quærens, quid tantum ad eum clamaret? cui alius: Inter omnes Sanctos, post Deum, et Matrem ejus, tu es specialiter amicus meus, et in te plus confideo, ideo ad te in necessitate mea clamato. Sed quale hunc hominem a dicto Sancto responsum retulisse, putatis? num forte in præbendo ei auxilio repulsam dedit?

at minime, quin potius eidem dixit: Quomodo amicus ero inimico Domini mei? si vis, quod sim amicus tuus, vel te audiam, fac prius quod tu sis amicus Dei; quis enim apud mundum istum auderet amicitias ostendere inimico, et proditori Regis? tandem dictus scriptor his terminat verbis: Ad hoc ergo, ut in diebus festis Deus, et Sancti tibi propitientur, *memento, ut diem Sabbati sanctifices:* id est, sic teipsum dispone, ut tu sanctus sis in die festo. Hinc inter alia a Sancto, Franciseo Seraphico suis relieta morita, hoc quoque recensetur: Festivitates Domini, et aliorum Sanctorum magis honorantur inopia et paupertate, per quam ipsi cœlum ingressi sunt, quam curiositate et superfluitate, per quam omnia elongantur a cœlo.

#### CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Ex occasione thematis: *Laudate Dominum in Sanctis ejus:* explicari potest modus, quo sancti Cœlites colendi sunt, nimirum corde, ore, re. Quem in finem narrari potest, quod Philippus Diez, et alii de eremita narrant, qui cum scire desideraret, quodnam Deo gratissimum munus foret, per diabolum in speciem Angeli boni transformatum intellexit, nihil Deo gratius offerre cum posse, quam si medietatem lunæ, rotunditatem solis, et quartam partem rotæ offerret: quod cum is non intellexisset, ideoque explicationem a Deo petiisset, ideoque explicationem a Deo petiisset, verum Angelum apparuisse, dixissetque, per medietatem lunæ litteram C, per rotunditatem solis litteram O, per quartam rotæ partem vero litteram R significare, atque adeo per omnes tres litteras conjunctas cor indicari, quod ex omnibus donis, quæ Deo dari possunt, gratissimum est: hinc istud solum per Salomonem petiit dicens: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* (*Prov. XXIII, 26.*) Simili ergo modo dicatur, Sanctos nihil aliud petere, quam cor, id est ut obsequia tribus litteris hoc vocabulo contentis præstentur. Et 1. quidem corde colamus, virtutes et gesta illorum frequenter recolendo, et magnam de illis æstimationem concipiendo. 2. Ore prædicemus, tum eadem illorum gesta frequenter commemorando et laudando, aliosque ad eorum venerationem, et imitationem incitando, tum in necessitatibus eosdem cum magna fiducia invocando. 3. Re, id est, opere, varia in eorum honorem obsequia præstando virtutes illorum imitando, et quod gratissimum esse priori præ-



grapho in finem insinuatum est, optima vita purissimum, amplissimum, et perpetuum cultum exhibendo. Vide Fabrum conc. VI, in Festo omnium Sanctorum.

Ex occasione thematis. *Sic honorabitur, quemcumque voluerit Rex honorare (Esth. vi, 9.)* ostendatur, quomodo Deus Sanctos suos honorarit, scilicet ad morem, quo olim Rex Assuerus Mardocheum honoravit. Nam 1. et ipse eos induit vestibus regis, seu stola gloriae immortalis, quae plus eos exornat, quam ullum hominem vestes quantumcumque pretiosae. 2. Super equum Regis positi sunt, quatenus per gratiam Dei (de qua dixit Thomas Kempensis : Suaviter equitat, quem gratia Dei portat) (L. II, ix, § 1.) ita roborati sunt, ut ab omni peccato et perturbatione liberi, suavissime in Deo requiescant. 3. Coronavit eos diademate, iuxta illud Davidis testimonium; Gloria, et honore coronasti eum, Domine, et constituisti eum super opera manuum tuarum. (Ps. viii, 6.) Et iterum : Praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis : posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. (Ps. xx, 4.) 4. Per ministros quoque suos primarios in coelum deduci jussit, scilicet per Angelos, sicut illum Lazarus eodem est deportatus. Die ergo, nihil aliud superesse, quam ut nos quoque eos honoremus, et genua flectamus, id est, varia submissionis, fiducia, reverentiae, et laudis obsequia exhibeamus.

Ex occasione thematis : *Omnes honorate* : (1. Pet. ii) explicentur causae, cur Sancti omnes a nobis specialiter honorandi sint, scilicet 1. propter Deum, qui honorem illum ut suum reputat, et perinde ut Assuerus Mardocheum, ita ipse Sanctos a nobis honorari capit. 2. Propter ipsos, quia sunt intimi Dei amici, et Principes caeli, et summa sapientia, ac sanctitate praediti, qui tituli soli vere honorem merentur. 3. Propter nos, quia in iis spectatores dignissimos et sapientissimos, advocatos fidelissimos et facundissimos et protectores potentissimos habemus, quod merito magno nobis solatio esse, atque ad favorem tantorum patronorum omni studio demerendum non leves stimulos addere debet. Vide Fabrum conc. 3 in festo Omnium Sanctorum.

Ex occasione thematis : *Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum; stella enim differt a stella in claritate, sic, et resurrectio mortuorum.* (1. Cor. xv, 41.) potest ostendi diversitas gloriae Sanctorum, et

salutares inde doctrinae hauriri. In priori ergo parte ostendatur ipsa diversitas, nempe quod Christus merito solis splendorem obtineat ut qui sit splendor, et figura substantiae Patris sui. B. Virgo vero, cum inter Sanctos velut inter ignes luna minores resplendeat, merito lunae praeconium obtineat; reliqui vero Sancti stellis recte comparentur, quos proinde in claritate diversos esse, patet ex triplici capite, nempe ex *diversitate temporis*, quia aliqui serius, alii citius, Deo servire, meritaque congregare ceperunt; alii ante, post alii rationis usum ex hoc mundo translati sunt : ex *diversitate statuum*, et *officiorum* : ut enim etiam in aula, quo dignus quis habet officium, tanto majus etiam habet salarium, si eo munere bene fungatur; ita in caelesti quoque aula majus utique praemium erit illius, qui Deo in salute animarum cooperatus, officio omnium officiorum divinissimo, ut S. Dionysius vocavit, functus est, quam qui suae tantum salutis in vigilavit, et ex diversitate *ferrois*, quam ob causam Christus in parabola de operariis vineae dixit, etiam eos, qui ultima hora in vineam vocati sunt, par praemium acceperunt, quia scilicet defectum temporis fervore actionis compensarunt. In secunda parte ex hac doctrina tria corollaria eruantur. 1. Quod nemo de Sanctorum meritis et praecellentia multum alterari debeat, quia, ut Thomas Kempensis loquitur, talia velle scire (cum Deo soli nota sint) nullum fructum afferunt, sed magis Sanctis displicent. Sed neque de hominibus in terra adhuc existentibus hujusmodi judicia ferenda sunt, quia, ut idem auctor ait, merita non sunt ex hoc aestimanda, si quis in altiori ponatur gradu, sed si vera fuerit humilitate fundatus, si Dei honorem integre semper quaerat etc. 2. Quod nemo alteri invidere debeat talenta et fortunam suam, cum et ipsi Sancti sua sorte contentissimi sint, nec alteri majorem felicitatem invidet, sed omnes in justissima Dei voluntate, et distributione aquiescant. 3. Quod nemo tristari debeat, vel ob humilitatem status, vel ob tenuitatem talentorum, vel virium impotentiam, cum non ille, qui plus accepit, sed qui melius impendit, in gloria major sit futurus; hinc Christus etiam illi, qui non nisi duo talenta acceperat, dixit : Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Vide Henr. Engelgrav. in Dom. 4, quad. § 2. l. III, c. LVIII, § 2. l. III, c. VII.

Ex occasione thematis : *species caeli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis.* (Ec. xliii, 10.) potest dici per has stellae recte Sanctos intellegi, utpote qui sunt pulcherrima caeli emporia species, et decor; praecipue tamen ob tres causas stellis recte comparentur. *Ob multitudinem* : de his enim recte dicitur, quod Deus Abrahamo dixit : Suscipe caelum, et numera stellas, si potes. Certe non desunt, qui dicant, in solo Martyrum ordine tot Sanctos in caelis reperiri, ut si in singulis anni diebus distribuere, quovis die ultra triginta millia proponi posset. 2. *Ob perfectionem* : quam indicat rotunditas stellarum, quae tanta est, ut minima stella decies octies mundum superare magnitudine dicatur, licet nobis vix pila major esse videatur; sed major longe est Sanctorum perfectio, utpote qui in Deum perfecte absorpti, nihil nisi de Deo cogitare, loqui, et agere possunt, et nunc vere implent, quod Christus olim discipulis dixit : Estote perfecti, sicut Pater vester in caelis perfectus est (Matt. xii, 48). 3. *Ob effectus* : illuminant enim, recreant, et ad vitam animae pariter ac corporis conservandam conducunt, ut facile per varia exempla ostendi potest.

Ex occasione thematis : *Et Palmae in manibus eorum* : (Apoc. vii, 9.) dici potest, non immerito Christum, quando Jerusalem olim ingressus est, a turba palmas in manibus ferente exceptum (MATT. xi, 12); voluisse enim per hoc indicare, quod, cum regnum eorum vim patiat et violenti rapiant illud, nemo in caelestem Jerusalem sine palma, id est, sine victoria sui admittendus sit. Ostendatur ergo. 1. in quo consistat victoria sui, nempe in subjiciendo voluntatem nostram Divinae; nam ut recte quidam ex antiquis Patribus quaesitus, quae arcta esset via ad caelum? respondit : arcta via est, ut quis cogitationibus suis violentiam faciat, et abscondat propter Deum voluntates suas, hoc enim est scriptum de Apostolis : Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te (Vit. PP. l. V, lib. xii). 2. Quam nobilis sit haec victoria, tum propter hostis magnitudinem (quis enim habet fortius certamen, quam qui nititur vincere seipsum? ut recte Thomas Kempensis dixit) tum propter temporis diturnitatem (non enim una tantum, aut altera hora, vel die, sed per totam vitam durat haec lucta) tum propter praellii difficultatem; non enim procul, aut sub muro, sed cominus cum hoste pugandum est. (L. I,

iii, § 3.) 3. Quantopere ad hanc victoriam conducat Sancti, tum aspectu suo, quatenus agonem nostrum spectant, et animos praesentia addunt sua? tum exemplo, quatenus victoriae consequendae spem excitant : tum adiutorio, ob quod jure animae nostrae illud Elisei dicere possumus : Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis. IV. Reg. vi, 16.

Ex occasione thematis : *Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes sub honore SS. omnium* : (Ec. in introi. Miss.) doceri potest, quomodo pie et fructuose sanctorum festivitates celebrare debeamus, eumque in finem usui esse potest sequens Sancti Bernardi sententia : Tria sunt, quae in Sanctorum festivitatibus vigilanter considerare debemus, auxilium Sancti, exemplum ejus, et confusionem nostram; quae tria usum explicata vide supra § 3, num. 1. Possunt etiam pro singulis punctis servire sequentes historiola. Et pro primo quidem historia Abbatis Moysi discipulo suo, qui consilium pro tentationibus, quas gravissimas pati se querebatur, vincendi petebat, nunc ad occidentem, ubi ingens infernalium hostium exercitus cerebatur : nunc ad orientem, ubi major caelestium spirituum numerus apparebat, atque ad spem in ipsis ponendam excitavit, respicere jussus est. Pro secundo puncto servire potest historia, quae de Sancto Augustino narratur, quod scilicet, cum continentiam servare se posse desperaret, castitas multis pueris et puellis comitata eidem apparuerit, et subridens dixerit : Numquid tu non poteris, quod isti et istae poterunt? Pro tertio servire poterit historia Monachi, qui celae suae inscripsit : altissima paupertas, angelica castitas, perfectissima obedientia, summa humilitas, ut quoties insurgeret superbiae tentatio, virtutum harum lectione tandem reprimeret. *Serm. in Vig. Apo. Petri, et Pauli.*

Ex occasione thematis : *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* : (Actor. xiv, 12) excitare potest auditores ad viam crucis post Sanctos alacriter, fortiter currendam, eo quod omnes conditiones ad viam optabilem requisitas contineat. Est enim 1. via *certissima* : nam juxta pium Aescetam, non est salus animae, nec spes aeternae vitae, nisi in cruce. (L. II, xii, § 2.) 2. Est via *rectissima, seu brevissima* : quia non sinit homines in viis aberrantibus et flexuosis variarum delectationum morari. 3. Est via *tri-*



*tissima* : quia omnes Sancti eam calcantur Christi vestigia secuti. 4. Est *via iucundissima* : quia secundum multitudinem dolorum, consolationes Divinæ lætificant ambulantes in ea, teste Sancto. David (*Ps.* xxxix, 19); hinc S. Paulus de seipso fassus est : Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra (*II. Cor.* II, 4). 5. Est *securissima* : quia hostes ab eo longissime fugiunt, ut Ecclesia in officio canit : Ecce signum Crucis, fugite partes adversæ, vicit Leo de tribu Juda. Hinc eadem alibi psallit : Omnes Sancti, quanta passi sunt tormenta, ut securi pervenirent ad palmam martyrii. Quid ergo times tollere crucem, per quam itur ad regnum? Certe si melior fuisset via ad cælum, Christus verbo et exemplo docuisset.

Ex occasione ejusdem thematis, possunt explicari causæ cur Deus voluerit, ut omnes per multas tribulationes introirent in regnum Dei, nimirum 1. Ne patriam in hoc exilio quaeramus; si enim nunc præsens vita, cum amaritudinibus abundat, tantopere amatur, quid feret, si deliciis scateret, ut recte S. Gregorius argumentatur. (*In moral.*) 2. Ut celo digni fiamus; nam dulcia non meruit, qui non gustavit amara. 3. Ut dulcor nobis evadat gloria tot laboribus et sudoribus parti, plerumque enim magis amamus et astimamus, quod caro concupiscit. Vide hæc omnia fusiis apud Fabrum in auctario the. 4. in Dom. 6. post Epiph.

Ex occasione supra citati thematis : *Gaudemus omnes in Domino, diem festum celebrantes in honore Sanctorum omnium*; explicari possunt rationes, cur hoc festum præcipua lætitia ac devotione celebrandum sit. 1. Quia est festum totius Ecclesie triumphantis : si ergo particularium Sanctorum festa cum tanta sepe festivitate celebrantur, quid in tot Sanctorum solemnibus die facere par erit? 2. Quia hoc festum est dies natalis nostrorum parentum, avorum, fratrum, aliorumque cognatorum, benefactorum, et amicorum : si ergo natalem similibus personarum in hac vita tam festive celebramus, licet natalis tristitiae potius fuerit, quam lætitiæ qua lætitia oportebit celebrare eum Natalem, quo ad æternam felicitatem sunt nati? 3. Quod hoc festum singulis annis crescit innumerorum Sanctorum, quos hoc die colere oportet, acceptione, cum dubitari non debeat, quin quotidie non pauci moriantur, et ad cælum perveniant, Si ergo objectum cul-

tus et lætitiæ crescit, causæque, ob quas celebritas hæc instituta est, augentur, cur non et in nobis devotio et lætitia crescat? Gaudemus ergo in primis de ipsa Sanctorum gloria, eisque suam felicitatem ex animo congratulemur. Gaudemus et nos de tanto advocatorum, et protectorum, imo et sociorum aliquando futurorum numero; et, ut cum iisdem æternum gaudere, sociique gloriæ esse possimus, prius passionum et tribulationum socii esse studeamus.

Ex occasione thematis : *Benedicite Sancti et humiles corde Domino* : (*DAN.* III, 87.) potest explicari potissima, sed subtilior causa cur omnes Sanctos summo amore cultuque prosequi debeamus, quia videlicet ipsi Deum summe amant, laudant, et colunt; unde sequens discursus formari potest. Deum, si veri Christiani sumus, plus quam nos ipsos diligere debemus, ergo, et officia, quæcumque ipsi ab aliis exhibentur, pluris aestimare et compensare debemus, quam si nobis ipsis hæc omnia exhibita forent; atqui si nos tantopere diligenter, laudarent, et colerent, prout nunc Deum amant, et laudant, iniquissimum censeremus, si non omnem ipsis vicissim amorem cultumque ostenderemus, ergo multo magis nunc æquissime id a nobis fieri censebimus, atque adeo omnem dabimus operam, ut vel hoc solo titulo, utpote honestissimo, et efficacissimo, Sanctos totis viribus amemus, laudemus, et colamus, id quod in particulari magis demonstrandum est.

Ex occasione thematis : *Omnes Sancti, et sanctæ Dei intercedite pro nobis* : (*Ex Litan. com. SS.*) resolvi utiliter possunt tres fundamentales quæstiones, sine quarum resolutione stare non potest invocatio Sanctorum. 1. ergo quaeratur, an sciant Sancti nostras preces, et miserias? et resolvatur affirmative, juxta verissimam S. Gregorii sententiam, quæ dixit : quid illi non vident, qui omnia videntem vident? 2. an possint nos juvare? iterumque respondeatur affirmative; si enim, cum vivebant, hoc potuerunt, cur jam non possint? (*I. mor.* III.) 3. an velint succurrere? et resolvatur, dubitari non posse; non enim, ut recte S. Bernardus, cum putredine carnis simul se exuunt visceribus pietatis : nec sibi sic induerunt stolam gloriæ, ut nostræ pariter miseris, suæque misericordiæ oblivione induerent. Non est terra oblivionis, quam animæ Sanctorum inhabitant : non terra laboris, ut occupentur in ea : non de-

nique terra, sed cælum est. Numquid celestis habitatio animas quas admittit, indurat, aut memoria privat, aut spoliat pietate? Si Apostoli, et Martyres, inquit Sanctus Hieronymus, in terris constituti possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse solliciti, quanto magis post coronas, victorias, et triumphos? *Adversus Vigilant.*

## ALII CONCEPTUS.

CIRCA FESTORUM OBSERVATIONEM.—Sanctus Bernardus ingeniose observat, quod Deus decem Decalogi præcepta condens, nulli alteri mysticum hoc verbum, *memento*, præmiserit, nisi hinc tertio, in quo Sabbati sanctificationem hominibus sollicite præcipit. Consideremus, inquit, recordationem, quia ait, *memento*. In nullo aliorum præceptorum Dominus hoc verbum *memento* usurpans, præviderat humanæ fragilitatis conditionem, et quantum in aliis diebus totius hebdomadæ mundanorum sollicitudines memorias hominum occuparent, intelligentias excederent, et voluntates delectabiliter insisterent; ideo ut animarum provideret ruinæ, lulasque redderet ante casum, *memento*, ait, ut diem Sabbati sanctifices : dicit enim in fronte hujus præcepti, *memento*. *S. Bern.* T. II, s. x, n. 1.

Adrichomius in descriptione Terræ Sanctæ circa vocem Engaddi refert, in Ægypto quemdam scaturire fontem, in quo Sanctissima Virgo, Herodis fugiens persecutionem, divinum suum lavit infantem, qui proinde Jesu fons communis nomine appellatur; cæjus aquis hortus quidam balsami, eidem fonti contiguus, irrigatur; quia vero aqua hæc horto illi irrigando non sufficit, ex vicino quodam puteo, media rota a 4. bobus grata, hauritur aqua, quanta pro horto sufficit; idem vero auctor ad intentum nostrum subdit; Mirum dictu, verumtamen, a meridie Sabbati usque ad auroram diei Lunæ, boves nullo verberis impelli possunt, ut in protrahenda aqua laborent : quod est fidei nostræ testimonium celebre. *Adricho. Voc. Eng.*

S. Bernardus verba illa, quæ Christus paulo ante Apostolis suis dixerat, scilicet : *Vos ascendite, ego enim non ascendam ad diem festum istum*, considerans quaerit : Quid est, quod Salvator noster dicat; *non ascendam*, cum tamen paulo post ipse ascenderit? mox ex ore ipsiusmet Salvatoris respondet :

*Ego non ascendam ad diem festum istum*, scilicet ad ista festa mundana, vana, et temporalia. Alia sunt spiritualia festa, et ad illa ivit Christus in occulto; festa spiritualia sunt displicentia peccati, dolendo de peccato facto; similiter, gaudere de bono et Deo. *S. Bern.* to. IV, s. xxxv.

Olim Manna in deserto quotidie Hebræorum populo depluebat, solo die Sabbati excepto, et quidem, ut hoc die perfectius fieri possent, voluit Deus, ut præcedenti die duplicem sibi colligerent annonam. Die sexto collegerunt cibos duplices, quos si aliis diebus congregassent, subito inque dies vermes scaturissent, hujus autem Divinæ providentiæ ratio hæc unica fuit, *quia requies Domini sanctificata est Domino* : pari quoque modo, si nos festa debite sanctificaverimus, justumque Dei cultum in iis exhiberemus Domino, Manna gaudiorum et consolationum spiritualium nobis utique defuturum non esset : quia vero illa transgredimur, vermes, id est, male conscientia remorsus experimur, corda nostra corrodentes. *MANSI, disc.* IV, n. 8.

Sanctus Paulus in 1. Ep. ad Corinth. his verbis exhortatus fuerat : *Pascha nostrum immolatus est Christus; itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitia, sed in azymis sinceritatis et veritatis.* (*Ibid.* n. 9.) Ex quo textu D. Chrysostomus deducit, quamvis animam fidelem quovis tempore suum posse celebrare Pascha; nam, ut idem Doctor observat, quando Apostolus hæc scripsit, nec Pentecostes, nec Pascha erat, ac proinde indicat, non tempus, sed conscientiam mundana festum efficere, nihil enim aliud gignit, quam honorum operum conscientia.

Salomon, ut Deus olim Davidi Patri ejus prædixit, sumptuosissimum Jerosolymis templum erexit, ut ad illud ex omni parte concurrerent, quotquot veri Dei fidem et notitiam habebant, ibidemque per oblationes, sacrificia, et alios sacros ritus debitum Deo cultum in solemnitatibus, in ejus honorem instituit, exhiberent : at vero Jeroboam mox, ut decem tribuum Rex creatus fuit, in Samaria, nimirum in Dan et Bethel duo idola erexit, suosque subditos ad ea adoranda constringendo, populum a templo sancto Jerosolymitano divertit. Omnia in figura contingebant; hoc enim est ipsismet sathanæ artificium, quod, ut Christianos in diebus festorum sanctificatione ab obsequio



Deo debito seducat, iisdem varia lascivorum objectorum, lucorum sæcularium, spectaculorum profanorum, aliarumque vanitatum idola proponere solet, ne Ecclesias adeant, neve ex stationibus, indulgentiis aliisque lucris spiritualibus, quæ per horum dierum sanctificationem consequi possent, in animabus proficiant. *Ibid.* disc. vii, n. 3.

Deus olim per Malachiam Prophetam comminabatur, dicens : *Dispergam super cultum vestrum sterces solennitatum vestrarum* : sed quo sine Spiritus Sanctus vili adeo loquendi phrasi hic utitur, ut festa non observata, sed profanata, turpis stercore nomine appellet? scitisne causam? ideo nempe id fecit, quia sicut ex omnibus sordibus, quæ ex quibusvis domus alicujus locis, vel ex plateis vicinis colliguntur, quidam fit sterquiliniæ cumulus, ita et demon in magnam nostram perniciem, et probrum ex omnibus gulæ, lasciviæ, avaritiæ, vanitatum, luxum, inimicitiarum, aliorumque vitiorum immunditibus turpe quoddam congregat sterquiliniæ, quo festorum observantiam defædat et coinquinat; vix enim ullus est vitii excessus, qui in sanctis illis diebus a demone colligi non possit *Ibid.* n. 6.

At dicit aliquis : nonne Deus idem ipse erat, qui in Exodo, Levitico, et alibi, sacrificia, holocausta, victimas, oblationes, incensa, thymiamata, festa, cunctasque alias solennitates et ritus sacros, in honorem sui exhiberi præceperat? cum igitur Deus de seipso dicat : *Ego Dominus, et non mutor*; qua ratione nunc rejicit, repellit, et abhorret, quidquid in divini cultus sui honorem antea præceperat? quo pacto dicere potuit : *Calendaras vestras, solennitates vestras odit anima mea*, quando hæc festa ejus erant, quæ in suum obsequium celebrari jussærat? sed facilis est ad hæc responsio; etenim verum quidem est, quod hæc omnia festa ab eo ordinata fuerint, quodque populus ejus illa adimpleverit : at vero in honorem ejus idipsum non fecit; unde S. Hieronymus notat, quod non suas nominet festivitates; sed eorum, qui male his abutuntur : ideoque Deus in illis solennitatibus nihil suum cernebat : illa quidem solum quoad externam apparentiam ad se ordinala esse videbat; cæterum vero eadem ob fines et lucra sua temporalia celebrari non ignorabat. *Ibid.* dis. viii, n. 4.

CIRCA CULTUM SANCTORUM.— Jobi c. xxxiii,

20, describit Eliu hominem ad extrema redactum, cui nec panis sapiat, nec quiddam desiderabile hujus vitæ. *Abominabilis ei fit in vita sua panis, et animæ illius cibus ante desiderabilis : tabesceat caro ejus, et ossa, quæ testa fuerant, mudabuntur.* Si ad extrema redigantur omnia, jamque desperet medici, adhuc est spes quedam v. 23. *Si fuerit pro eo Angelus loquens.* Per hominem, cui abominabilis fit panis et cibus desiderabilis, intelligitur Catholicus, cui non amplius sapit panis animæ, verbum Dei; non vult amplius audire conciones, nisi tales, ubi sit humanum illicium, doctæ fabulæ, copia verborum, acumen conceptuum; non autem, ubi veritates æternæ proponuntur simpliciter et apostolice; item si desipiat lectio librorum spiritualium, oratio, templi frequentatio, imo et cibus desiderabilis; Eucharistia. Cum ejusmodi homine sine dubio periculosum est; nulla medicina per os, per aures, per oculos, per cor potest introritari. Nihilominus si fuerit Angelus loquens unus de millibus (sunt tot millia Angelorum ut pene superent omnes arenas, et guttas maris, et atomos aeris) *Miseretur ejus* (Angelorum, et misericordiarum Pater) *et dicet* (ad advocatum) *libera eum, ut non descendat in corruptionem.* Quasi dicat : dono tibi talem miserabilem creaturam, erue ex manibus mortis, ex faucibus orei. Si unus Angelus tantum potest, quid faciet novem, quid duodecim legiones? quid millia millium? omnes invocantur his diebus : Omnes Angeli, et Archangeli! omnes Sancti beatorum Spirituum Ordines! Intelliguntur quoque nomine Angelorum, omnes animæ Sanctorum, quia iis dicitur : *Erant sicut Angeli Dei*, Matth. xxii, 30. Præsertim viri apostolici : *Ne Angeli veloces*, Isa. xviii, 2. *Sacerdotes omnes* Malach. iii, 4. Si unus de millibus exorari se sinat, o quam bene tibi erit, ne peras. PHIL. HARTUM. *Con. civ. Do. v. post Pasc.*

S. Gennadium Episcopum a Sixto II, Pontifice in Gallias missum, pro unius moribundi protectione, cum aliis cœlitibus disputantem audiamus; ita scilicet Sancti miserorum patrocina affectant. Jacelbat quidam adolescens Prito moribundus in villa, Monasterio S. Salvatoris, in quo S. Gennadii coluntur reliquie, propinqua : ac propterea a dicti Monasterii Religioso omnibus Sacramentis ad mortem munitus fuerat; cum ecce audiuntur eum demonibus pugnantium voces, dicentiumque : quid, maligni spiritus,

hic expectatis? noster hic est per Dei clementiam : nam de nostris regionibus hæc peregrinus advenit, dignumque est, ut, quorum servus fuit corpore, ab ipsis sublevetur in æterna requie : demonibus vero contradicentibus, homines, qui aderant, voces quidem audiebant, cum ecce adfuit continuo ad caput infirmi S. Gennadius, fugatisque demonibus, conversusque ad tres Episcopos, qui aderant, et inter quos cum demonibus fuerat altercatio, dixit : Quid hic, Domini, expectatis? responderunt, se esse dominos ipsius infirmi, Episcoposque Britannia, venissequæ, ut eum in æternam requiam perducerent. Tum Gennadius : Bene fecistis, inquit, quod vestrorum curam habetis : hunc vero a meis Monachis Sacramentis munitum, mihi commissum meæ tutelæ relinquit; dignum enim est, ut quem hæcenus custodivi, ego ipse Domino Jesu offeram : atque his auditis recesserunt tres illi Prasules; moxque infirmus apertis oculis, quorum fuerant, quas audierunt voces, et Episcoporum nomina astantibus manifestavit, moxque iterum iis clausis expiravit. Erant autem Episcopi, Paulus Prasul Lernensis, de quo 12 Martii. Machulus Alethensis, de quo 13 Novembr. et Sampson Dolensis : 28 Julii. Beata anima, quæ patronos suos ita obstrinxit obsequiis, ut pro illa in articulo mortis juvanda fuerit inter patronos amica concertatio. *Ibid.*

Periisset Lot cum Sodomitis, nisi pro eo intercessisset Abraham; cum enim Dei decretum percipisset, his se verbis interposuit : *Absit a te, ut rem hanc facias, et occidas justum cum impio.* Quasi dicat : Domine, decetne hoc misericordiam tuam, ut filius fratris mei, pro quo intercedo, pari calamitate involvatur? et fuit tam efficax oratio, ut dicat Scriptura Gen. xix, 29. *Cum subverteret Dominus civitates regionis illius, recordatus Abraham, liberavit Lot de subversione urbium.* Periisset Aaron propter vitulum fabricatum, nisi intervenisset Moyses. Periisset populus Israel a superbo Nicanore oppressus, qui urbem cinxerat, templo ruinam minatus fuerat, sacerdotibus necem, populoque vastationem inlentarat, nisi Sancti intervenissent. Cum enim fortissimus Judas Machabæus sollicitus mœrore collaberetur, vidit in spiritu Oniam Sacerdotem, qui ante paucos dies vita excesserat, sibi aliquo amicissimum, supplices Deo manus tendentem pro populo. Post hunc vidit virum ætate et gloria mirabilem, et

magni decoris habitudine : quem cum nosse cuperet, audiit : Hic est fraterum amator, et populi Israel, hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate, Hieremias Propheta Dei. *Ib.*, § 3.

Sunt Sancti stellis similes, majores et minores, uti S. Paulus I. Cor. xv, disputat. Sicut stellæ influunt in corpora, ita Sancti, et in corpus, et in animam. Planetæ certis membris communicant speciales operationes, quod ex Calendariis novimus; certi Sancti etiam præsent certis affectionibus : capiti B. Virgo Lauretana, vel S. Cæsarea, oculis S. Lucia, dentibus Sanct. Apollonia; gutturi S. Blasius; manibus S. Gerebrenus, pectori S. Martyr Ignatius, pedibus S. Julianus, intestinis S. Erasmus. Non vult Deus operari in mundo, nisi mediis stellis; ita et gratias suas non vult concedere, nisi media Sanctorum intercessione. Meliori jure dicere possumus de Sanctis, quod Absalon dixit ad animos evincendos Israelis : *Si non est aliquis constitutus a Rege in palatio, quem interponas, nullum bonum recipiendum a rege speres.* II. Reg. xv, 3, addo, nullum malum avertendum. *Ibid.*

Isaias cap. ii. Deum describens : *Erit justitia cinctorium lumborum ejus, et fides cinctulum renum ejus.* Septuaginta, quorum versionem sequuntur Apostoli, legunt : *Erant justis cinctorium lumborum ejus, fides cinctulum renum ejus.* Quasi dicat : Cingent renes et cingi se patietur? Mysterium! Justis Deum cingunt et continent, ne contra nos justo in furore procedat. Ligavit illum Moyses adhuc in terra constitutus, cinctorio precum, ita ut Deus ligatum se agnosceret : *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos.* Exodi xxxiii, 40. Dissolve mihi vincula, quibus me ligas, et non permittis, ut vindicem. Non dicit Deus : Dimitte me, ut arripiam fulmina, ut extraham gladium, ut jaculer sagittas; sed, ut irascatur furor meus; quia oratio iusta non tantum Deo ligat manus, sed voluntatem, ut ne quidem exurgat ira, nisi Deo amicus non intercedat. Sunt lumbi, lœvus voluptatum, juxta Philosophum : voluptas justitiæ est, ulcisci, hanc oratio iusti ligat. *Cant.* iv, 3. Sponsus celestis labia sponse comparat vitæ coccineæ : *Sicut vita coccinea labia tua.* Ad quid coccinea vitæ? ut liget Deum, et ligatum ducat, quo vult. Labia iusti Dei manum ligant, ut non punire



queat, quod vidimus in Moys. *Ibid.*, § 4.

*Exodi* xxv, 30. Præcepit Deus: *Pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.* Duodecim panes illi, juxta Originem *Ihomil.* xiii, in Levit. adumbrant duodecim Patriarchas, quorum memoriam Deus semper vult in sacris esse adytis, ut Deum propitium reddant. Multum enim valet eorum recordatio, qui jam e vivis excessere, et sunt quodammodo panis Dei. Et cur sub pane representantur? commune hominibus nutrimentum panis est, sine quo vivere non possumus. Nutriunt quidem alia, sed sine illis vivere possumus. Collige, quam non utilis modo, sed necessaria sit Sanctorum intercessio, quorum sola memoria representata est instar precum ad Deum fusarum. *Ibid.*, § 6.

MATTH. II. Laudans Dominus S. Joannem Baptismam, inquit: *A diebus autem Joannis Baptiste regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.* Quis cælo vim inferre auit; an fabula hæc est, an parabola? veritatis ipsiuses oraculum, et apertissima veritas. S. Joannes Chrysostomus *homil.* xxxviii, in Matth. quem refert S. Thom. Aquin. in Cætena, vim istam precibus Joannis Baptiste attribuit, postquam is carcere mortalitatis excessit. Preces enim Sanctorum, dum vivunt, Deum muleant, moventque: at vero, dum animam egerunt, trahunt, impellunt, et vim faciunt, vel invito: ergo a diebus Joannis regnum cælorum vim patitur, et rapiunt illud violenti, id videlicet, qui precibus utuntur S. Joannis Baptiste, vel ejuscumque alterius, et per illius ossa ac cineres Deum obtestantur; nem juxta phrasim Doctoris mellifui, per Sanctorum cineres et ossa orare, est, cælum violente pulsare. Et hæc causa est ossium sacrorum relictorum, Deo pro nobis aliquid melius providente, ut ait S. Paulus *Hebr.* ii, 29. Distulit corporibus beatitudinem, ut Beati studio majori in nostrum bonum intenderent, cum adhuc cives nostri sint, et dimidiam sui partem hic habeant. *Ib.*, § 7.

Distinguit Paulus inter Sanctos, et differentiam ait esse eandem, quæ inter stellas est; has scimus in quatuor magnitudines distinctas, stella differt a stella in claritate, sic et resurrectio mortuorum. At vero Christus Dominus indiscriminatim omnes beatos futuros asserit instar solis. Tunc *justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.* Matth. xiii, 43. Si omnes, ut sol, ergo stellæ non

erunt. Origenes *hom.* in cap. xiii. Matth. ait, Paulum locutum de Sanctis, dum adhuc in terris sunt, in ordine ad efficaciam precum, ita ut unus magis prosit, quam alter; at vero in regno Patris, etsi pari gloria præditi non sint, quilibet tamen eorum solem refert, quia unusquisque omnia hominibus bona procurare sufficit. *Ibid.*

Dicebat Dominus ad Abimelech de Abrahamo: *Orabit pro te, et vives.* Gen. xx. *Audit hæc Rex, et tulit oves, et boves, et serpos, et ancillas, et dedit Abraham.* *ibid.*, v. 14, qui ex rebus valde locupletatus fuit. Sed quomobrem illa dedit? Respondet Abulensis: ut inclinaret Abraham ad rogandum pro se, dedit et munera. Cogitavit nimirum, quantum preces justorum apud Deum valeant, et quam facile iram illius mitigare queant. Pulchre, et apte in rem istam dixit Philo Judæus in lib. de migratione Abrahæ: revera fulerum generis humani justus est, suas dotes communicans, et in publicum usum conferens. Idem quidquid apud seipsum non invenit, a Deo solo ditissimo postulat, ad ille, aperto cæli promptuario, nivis imbrisque in morem bona depluit assatim, ut inde omnes terrenæ lacunæ restagnent. Quid amplius dici, vel expectari potuit? Profecto quisquis justus est, idem basis est, et columna mundi, et Atlas, qui, subjectis suarum virtutum ac sanctitatis humeris, orbem terrarum exipit, ac sustentat, suorumque meritorum opulentia homines reliquos locupletat. Quod si ei desint, quæ in alios dispergat, mox ad Deum confugit, atque ex illius copiosissimo aërio suis precibus tantum exobsecrat, quantum mundo beneficiis opprimendo sat esse possit. O potentiam justorum! O gratiam amicorum Dei. *Didacus Nyssen.*, l. IX, de *Abrah.*, c. vii.

Judicum c. iii, post commemoratas verbis bene paucis virtutes Othonielis, Judæi Hæreæorum, sic finit narrationem Scriptor Sacer: *Quievit terra quadraginta annis, et mortuus est Othoniel filius Cenez.* Jud. iii, 11. Origenes *homil.* iii, in lib. Jud. ait: Vides, quam larga est divina clementia. Octo annis servierant filii Israel pro multorum delictis, quadraginta annis per unius justitiam in pace perdurant. Immensitatem bonitatis Dei inficiari nemo potest, qui vel hoc secum reputet, quod pro unius Justi merito, quadraginta annorum tranquillitate felicitavit Israelitas, quos pro magnis plurimorum scelerebus octenni tantum servitute plexerat.

Revertatur ad id, quod superior historia narrat: neque enim Origenes nos omnino dimisit. Mortuus est Othoniel, inquit Scriptura, ille, qui Salvatorem sui populi audire meruerat. De quo *ibid.* vers. 9, ista: *Clamaverunt ad Dominum, qui suscitavit eis Salvatorem, et liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez.* Cum in ea legendo indicisset Origenes, aiebat: Itane vir sanctus, et Judex rectus, e vivis decessit? itane fax illa tam flagrans et splendida extincta fuit? rem video periculosam, ingens populo discrimen imminet, incidetque rursus in manum suorum hostium, et ritque relapsio deterior, quam omnis anterior casus fuit. Defunctus est Othoniel, quia jam indignus erat populus, qui haberet talem judicem, inquit magnus Adamantius. Volebat Deus eisdem populum, sed preces, et patrocinia Sancti Othonielis obstrictas illi tenebant manus. Ut ergo libere castigare male meritos Israelitas posset, sustulit e medio Othonielem, faciemque illam exsufflavit, et hoc primo supplicio ingratitude illius populi est ultus. Et satis experti sunt periculum, quod illis Origenes timuit, et quam gravis fuerit relapsus. Nam qui antea Chusan Regi Mesopotamiæ servierant octo annis: *Servierunt post hæc Eglon Regi Moab decem, et octo annis* *ibid.* v. 14. Hinc arbitrari potestis, quam merito dixerit Philo: Revera fulerum generis humani justus est, Atlas mundi est, eumque suis orationibus sustentat. *Ibid.*

Petrus Berchorius ex sententia Rabani et astrologorum, affirmat tantam esse velocitatem motus, quæ cælum rotatur, ut nisi ei moras contrarius planetarum motus adferret, jam pridem mundi machinam totam solvisset. Cælum movetur velocissime, inquit ille lib. V. Reductorii moral. cap. ii, nu. 7, et ideo ne motus ejus velocitas mundi machinam dissiparet, voluit eum natura motu planetarum retardare. Quid tam velox, tam rapidum, tam incitatum, quam ira et furor Dei? *Deus noster ignis consumens est.* *Hebr.* xii, 2, 29, ignis celerrimus, fulmen, quo nihil magis volvere, quod momento ferire simul, et conficere, in quemcumque incidit, potest? quis iræ illius impetum retardabit? Quis furoris celeritatem morabitur? Quis motum tam rapidi cæli moderabitur? Planetæ, viri sancti, amici Dei suis lacrymis, orationibus, patrocinis. Nisi ii sese irato Deo humiles, ac supplices, et lacrymis tantum, precibusque armati objecissent, dudum

forte mundus universus eversus dissipatusque fuisset. *Ibid.*

Res est omnibus cognita, quam sapiens fuerit inter Abderitas celeberrimus ille Philosophus Democritus. Vixit ille, quo tempore princeps medicinæ Hippocrates. Ex morbo ad insaniam quandam, et vitæ extrema adductus Democritus, magnum attulit popularibus suis mœrorem, qui pro oraculo, tantumque non pro deo quodam etiam illum habebant, ideo ad Hippocratem de medicinæ experientia notissimum currebant, obsecrabantque, ut tantum ejus municipem artis suæ industria sospitaret, servaretque. Ut vero ille se exorari pateretur, his verbis conveniendum putarunt: Adsis, optime vir, curaturus virum insignem, non medicus, sed conditor; sacrationem tota Ionia nobis murum circumdabit. Sic in epist. Abderitarum ad Hippocratem in ejus operibus. Ubi verba horum postrema premitte, qui propugnaculo fortissimo se obmunitos putabant, dum unum Democritum modo sospitem concivem penes se haberent. Et satis experti vir justus est, ac probus, idem pro menibus est his, cum quibus degit, factique, ut nulla penetrare ad eos mala queant. *Idem ser. v.* post *Cin.*, § 4.

A Divo Chrysostomo homines sancti dicuntur leones, qui talem metum afferant dæmonibus, ut illorum præsentiam tolerare non possint. Assuesce, ait, proinde, ut pavimenta domus a sanctis calcantur pedibus, et non calcabit dæmon illic; nam ubi sanctum est unguentum, ibi suffocatur dæmon. Reverentur diaboli Sanctorum vestigia, sicut leonum vulpes. Introducamus hos leones in domum, et omnes abigentur bestiæ, non clamantibus, sed simpliciter loquentibus illis; si enim solum loquantur, devolant. Felix, qui horum leonum opera uti novit; felix, qui illos sub tectum suum admittit, tutos scilicet ab hostium pessimorum insidiis futurus, donec talibus comitatur. *Ibid.* S. CRYST. *ho.* l.iii, in act.

Cum hostes nominis Dei minarentur Ezechie, velle se unam toti regno ipsius adferre vastitatem, et omnia diripere, quemcumque ad illum pertinerent, misit is Eliacim, et Sobnam scribam, et seniores de sacerdotibus apertos saccis ad Isaiam Prophetam etc. *Isai.* xxxvii, 2. Quo consilio hos sic indutos ablegavit ad Isaiam? Respondet eruditissimus Forerius: Deum propitium optabat, et eum, quem mediatorem, atque intercesso-



rem inter Deum et populum noverat, ad misericordiam movere volebat. Hoc amicorum Dei munus est proprium, ut Deum ad rependum in vagina gladium adducant, ut flagellum illi e manibus eximant, ut irati, et in vindictam parati impetum sistant. At nonne sufficiebat Deus, inquit porro Forensis? Dicerent idem magnis vocibus Lutheri, et Calvinii, malorum ovorum mali pulli, 'si quem hodie sacco indutum ad aliquem sanctorum converti viderent, et idolomaniam, et insigne Dei injuriam; sed injuria clamarent. Sufficiebat utique Deus, sed vult nobis innotescere, quantum gratia apud illum, quos habet amicos, valeant; propterea disponit, facile, et primo illos ademus, submitamusque sequestres, qui vultum ejus nubilum serenent, et mitigent iram. *Idem*, § 2. *Dom. II. post. Pent.*

Peracuta est Cajetani observatio, quod Scriptura simul narret, et Samuelis mortem, et Philistheorum congregationem adversus Saulam; cum quibus cum infeliciter signa contulisset, miseram et probrosam mortem cum ipse appetit, tum filiis suis adduxit. *Samuel autem mortuus est, placuitque eum omnis Israel*, inquit Sacer Scriptor i. *Reg. XXVIII. 3.*, et mox v. 4. *congregati sunt Philisthim*: ubi Cajetani Commentarius sic habet: Commemoratur prius scripta mors Samuelis, ad manifestandum, tempore, quo Saul desertus fuit a Deo, fuisse etiam destitutum ope Samuelis, utpote mortui. Fuit ea commemoratione significatum, quantum possint justi: cum enim illi obsecrant Deum, et suas apud illum preces pro aliis interponunt, detinent iram Dei, ut ne effundatur in peccatores, qui, cum tali presidio nudantur, tunc reliquitur Deo locus, ut justitiam suam adversus eos exerat. De quo hæc Hieronymus Oleaster in c. XXII. *Exodi*: Ligatum habent Sancti Deum, ut non puniat, nisi permiserint ipsi. Expectat Dominus in celo Petri ligamina, et solutionem, neque eum in celis ligat, aut solvit, nisi quem Petrus in terra solverit, vel ligaverit. O insignem et grandem Sanctorum potestatem! O quantum valent justi, qui Deum pedes, manusque velut obligatum habentes, videtur Deus nec persequi posse peccatorem, nec gladium adversus eum educere, pro quo se illi sanctorum quispiam objectat. *Ibid.*

Hujus rei quidpiam assenti sunt etiam veteres Ethnici, qui laurum appingebant ei, quem diis charum significare volebant, cujus

rationem Richardus Brixianus talem tradit: quia loci, ubi lauri consite sunt, vel affixæ, incolumitatem præbere crediti sunt, vel quod, ubi lauri sunt, fulmina non jaculentur. Quod extra ictum fulminis sunt loca, que laurus inumbrat, experientia testis est, cum in eam arborem recipere se aves soleant, quoties celum fulmina, aut tempestates minatur, quas pertimescunt. Prudenter ergo ab antiquis per lauros designati sunt divorum gratiosi, viri justi, apud quos paratum invenire possis semper patrocinii subsidium. Quæ enim tales lauri contra furiosos Dei fulgura, quales Sancti. *Ibid. Richardus Brixianus, comment. symb., t. I. V. Laurus.*

Simonæ vitio pariter se obstrinxerunt Giezi, et Simon, a quo vitium hoc turpem suam nomenclaturam traxit, et ille quidem pro scelere sui merito egressus est leprosus, quasi nix 4. *Reg. v. 27.* eandemque penam omnes illius posterii luerunt; hic vero nullas penas dedit. Certe Simonis erat in nova Lege deterius, quam Giezi in veteri, peccatum. Quid factum ergo, ut impunis evaderet, qui gravius deliquerat? Resp. Abulensis illud 4. *Reg. IX. 47.* Non fuit aliquis, qui oraret pro Giezi, ideo punivit illum, tamquam non habentem auxiliatorem. Simon autem Magnus oravit Apostolos, ut deprecarentur pro eo, *Act. VIII. 24.*, et sic ad eorum preces remissum est, et deluit de peccato suo. Ita bonum est, habere bonos, qui causas nostras apud tribunal Dei boni Patroni agant. *Ibid.*

**SORTITIO, ET CULTUS MENSTRUUS SANCTORUM.** — Neapoli septuagenarius senex postremos vitæ annos Sodalitio consecraverat, atque hos tantum se vixisse dicitabat, amisisse reliquos nullo fructu. Hic moriens mandavit suis, ut Schedulas menstruas filo collectas, colloque suspensas, sepulture secum inferrent, testimonium pietatis. *Sodalis Parthenius, l. I. c. VI. n. 5.*

Alter Alethi easdem in speciem monilli contextas, sibi jussit collo circumdari, ut eo, seu ornatu, seu patrocinio:

Mortem contra audientur irei. *Ibid.*

In ea Brasilorum Sodalitate, quæ a Patribus Collegii Fluminis Januarii regitur, Sodalitium quidam a vicinis hostibus occupatus, contracto vulneribus capite, et corpore percussis, pro mortuo fuerat relictus. Is, cum primum corpus sentiendi vires recepit, cruce frontem muniens, S. Barnabæ Apostoli, menstrui Patroni opem imploravit. Tum

vasto flumini se commisit, sensitque auxilium, quod postularat. Nam, et vitam polliceri, et animum addere, et quasi præsentem manu natantem adjuvare visus est Sanctus: ita incolumis evasit, et præter omnium expectationem, sanitatem quoque recuperavit. *Ib., n. 5.*

Quidam, quamvis omni vitiorum genere immersus, ad Patres tamen Societatis accessit, atque ab iis patronum aliquem in tali Schedula scriptum sibi dari petiit: datus est S. Hieronymus sorte eductus: sequenti nocte, cum se quieti dedisset, vidit sanctum senem illum truci vultu, ardentibus oculis, accensam digito sibi fornacem monstrare, atque horribili voce dicere: in hos, quam primum conjiciaris ignes, nisi aliam vivendi rationem instituas. Alius accepta Scheda, somno se dedit, sed a dæmone excitari se sensit, et per vim e lecto extrahi, et cum contra tam fœdum hostem nulla aptiora arma infelici juveni suppeterent, quantum maxima poterat vocis contentione, tutelam sanctum appellabat; ecce ibi illico niveis inducta vestibus mulier, et dæmonem contentus: An necis, quibus juvenis hic hodie presidii sese firmaverit? non tulit longiorum orationem fœdissimum mancipium, et in suas se tenebras conjecit: mulier ex oculis abiit. Vita emendate postea instituta est. *Ibid., n. 6.*

#### MICELLANEA.

**QUALITAS.** — Duplicis generis stellæ sunt; aliæ enim diæ sunt, ut præessent diei, et aliæ nocti. Sic ergo, et Sanctorum alii præstant suis suffragiis, et auxiliis diei, id est, justis; alii nocti, id est, penitentibus, quibus penitentiae exemplum, et firmamentum præbent. *Granat, in loc. com. tit. Sanctus.*

Orta olim seditione populi Israelitici, dixit Deus ad Moysen, et Aaron: Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos: quasi hoc facere prius non posset, quando illi duo viri Justo in medio rebellis Populi erant. *Idem. Nu. XVI. 45.*

Alexander Magnus, cum Darii uxor captiva salutasset honore exhibito Hephæstionem, et cognito errore pueriferet: Non errasti, inquit, et ipse Alexander est. *Plut. in Alex.*

Prudētius Romanum Antiochenum alloquens sic canit:

Romane, Christi fortis assertor Dei,  
Elinguis oris organum factor move:  
Largito complum carmen infantissimo:  
Fæe ut tuarum mira laudum concinam:  
Nam scis et ipse posse multos eloqui.

Et post medium:

Puerum poposcit carnifex, mater dedit,  
Nec immorata est flētibus; tantum osculum  
Impressit unum: Vale, ait, dulcissime,  
Et cum beatus regna Christi intraveris,  
Memento matris jam patrone ex filio.

In libro Perstephanon.

SS. Cosmas et Damianus medici, cum gratias omnes curarent, aliquando S. Damianus coactus, et per Deum adjuratus a quodam quem curaverat, paululum aliquid acceptit quod alias nunquam solebat; S. Cosmas, ubi id rescivit, tristis præcepit, ne corpus ejus una cum suo post amborum morem sepelleretur. Eadem vero nocte apparuit Cosmæ Dominus, et Damianum purgavit: eum scilicet non mercedis gratia, sed per Dei nomen adjuratum, munusculum suscepisse; post gloriosam vero utriusque mortem, fideles gnari, quid in vivis Cosmas præcepisset, sed ignari celestis revelationis, dubitabant, quo loco eos sepelirent; cum esset camelus humana voce locutus ait: *Homines Dei, quam multa signa, et mirabilia per Sanctos Martyres Dei percepistis, non solum vos, sed et nos jumenta vestra! iūcirco cum omnibus, et ego gratias agens adveni nuntiare vobis, ut non separentur corpora Sanctorum, sed in uno loco recondantur.* Tunc voci camelli obsecuti, ambo eodem tumulo sepelierunt. Jo. BAPT. SIGNIUS DE SS. RELIQ., c. VIII.

Corpus S. Thomæ ex India in civitatem Syriæ dictam Dissam, translatum est, in qua urbe ab ejus festo die per dies triginta nondinæ sunt: Ubi (sunt verba S. Martini) scandalum surgit in plebe, non musca apparet, non aqua sitientis deest: nam cum aliis diebus plus quam centum pedum altitudine aqua ex puteis hauriatur, tunc paululum fodiendi aqua erumpit. Post illos triginta dies iterum telonium datur, muscæ adsunt, aqua recedit; dehinc emissa divinitus pluvia ita omne atrium templi a sordibus mundat, ut putei eum locum nec fuisse calcatum. (S. GREG., de glor. Mart., l. I, c. XXXII.) Plures Scriptores referunt tempore Calixti II, anno 1120. Patriarcham Indiarum, Joannem nomine, devotionis ergo Romam venisse, et in pleno Consistorio coram Pontifice, et Cardi-



nalibus aliis, que Prælati asseruisse, S. Apostolum Thomam visibiliter annis singulis apparere, et manu propria populum communicare, præsentando SS. Hostiam dignis, indignos præferendo. MARCHAND. *Hort. Past. se. IV. lect. VIII. prop. II.*

Mirum est, quod e pervetustis Hispaniæ, et Germaniæ codicibus manu exaratis Ludovicus de Angelis l. VI, de vita S. Augustini c. v, de Cordæ S. Augustini ad Sigebertum Lugdunensem Episcopum ab Angelo quondam delato, ac cœlitus eidem summis precibus supplicanti donato, in hunc modum exersipit. Cum, jubente piissimo Præsule Clerici pro gratiarum actione, *Te Deum laudamus*, inciperent, mira res! cum versiculum: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth* canerent, cor in crystallo se movere cepit, et quasi os ad laudem Dei aperuit; tamquam diceret: O SS. Trinitas, te dictando, prædicando, scribendo, canendo laudarem, si in corpore meo viverem. Quo viso Clerus, et populus Dei laudem clamaverunt, et B. Augustinum dignis præconiis extulerunt, dicentes: *S. Augustine, lumen Ecclesie, ora pro nobis.* Singulis quoque annis in festo SS. Trinitatis cum Missa canitur, et cor supra altare ponitur, mox omnibus intentibus, se cor movere incipit, quasi piscis in aqua, et sic inolevit ex institutis Romanorum Pontificum, quod semper in festo ejus canitur Præfatio de SS. Trinitate. Idem confirmat Jordanus de Saxonia vir sanctitate, et doctrina insignis ser. CCLXIX. Secundum probatissimum virorum, ait, auctoritatem, in tota Ecclesia fide digna famatum est, quod cor istius Doctoris inclitum in uno crystallo inclusum, quoties SS. Trinitas coram eo nominabatur, vel liber de SS. Trinitate expandebatur, cor ipsius quasi vitaliter, et intellectualiter exultabat, cæcus simile de nullo alio Sancto dicitur. Romæus addit rem prorsus singularem. Notandum, inquit, ex historiis illustrioribus, ac veris, nunquam in Ecclesiam, ubi cor S. P. N. Augustini erat, ingressum foisse hominem hæreticum, vel enim intus moriebatur, vel in limine cadebat; hæc de causa pingi solet Augustini cor in vase pulchro super altare, ante quod multi jaceant hæretici conserati, et emortui. Jo. FER., d. VII. *Reliq.*, l. II, p. 4, c. II, a. 1.

Idem Sanctus cœlesti voce Petri instar rogatus, num amaret Deum, in hunc modum: *Augustine amas me?* respondit: *Domine, tu*

*nosti, quia amo te: Age igitur, dicit, quantopere me ames.* Subject Augustinus: *Siquidem, Domine, omnia corporis mei ossa ferrent lampades aureæ, et sanguis omnis meus in balsamum verteretur, utraque profunderem, atque in tui solius honorem velut holocaustum integre sinerem conflagrare.*

S. Hieronymi corpus, cum Cyrillus Jerosolymitanus effoderet, repertum est illud in medio foveæ, tamquam in aere, pendulum, a nulla parte terram tangens, integrum, et incorruptum. JOAN. BAPT. *signus de SS. Rel. c. XII.*

P. Felix Reineccius inter alias prærogativas S. Francisci recenset: Primo, quod ad eam vite sanctitatem pervenerit, ut secundum multorum Doctorum opinionem, ad statum pervenerit, a quo ceciderat primus Parens Adam, et imperium obtinuerit omnium creaturarum. Secundo, quod vidit humanitatem Christi gloriosam, atque divinam essentiam. Tertio, quod possideat in celo primam, ac supremam Luciferi sedem, a qua ille cecidit, et ejectionis est; ac per consequens gloriam illam, ac prærogativas, quas habiturus esset apostata ille Angelus, si stetisset in gratia. Quarto, quod quotannis statuto die sui natalis, ad purgatorium descendens, animas Fratrum suorum Ordinum, videlicet trium, Minorum, Monialium, et Tertiiorum, et secundum aliquos etiam suorum devotorum illic repertas secum ad gloriam beatorum deducit. Quinto, quod ejus sacrum corpus stet in sepulchro jam a quadragesimo annis, ac pluribus, erectum absque ullo sustentaculo, vividis oculis, et in cælis elevatis, ejusque vulnera sanguinem vivum et recentem perenniter stillent. Sexto, quod signum crucis, quod erit in celo, quando Dominus ad judicandum venerit, adducet, et portabit vexillifer Christi S. Franciscus. Septimo, quod nunquam deficiet fratribus congrua sustentatio corporalis, ita ut si solum duo panes essent in mundo, unus esset Fratrum Minorum. *Bib. Paup. lit. II. de gratia.*

UTILITAS. — Festo S. Andreae die, ut habet Gregorius Tur. manna in modum farinae, vel oleum cum odore neclareo, e tumulo ejus exundat; per id tempus, que sit fertilitas anni futura, conjiciunt; si exiguum profluxerit, exiguum fructum proventurum sperant; si copiosum, fertilem ominantur. Ferunt aliquot annis ita e tumulo oleum exundare, ut usque ad medium Basilicæ ri-

vus olei profluerit. S. GREG. *de glor. Mart. l. I, c. 21.*

Ingens terræ motus, et insectarum ædificiorum inde frequentes ruinæ, mortesque plurimum Antiochiam universam, locaque circumjacentia metu compleverant. Vivebat tunc ad instar Angeli carne vestiti Simeon Stylites: ad illum, ut miseriarum lumen unicum omnis conditionis homines tam ex Ecclesiasticis, quam ex laicis convolant et columam corona cingunt, eumque, ut Numen iratum precibus suis placare dignetur, supplices rogant. Ille primo illos accusat, ut calamitatis auctores, quam peccatis suis in caput suum accersierant: monet deinde, ut unanimi conspiratione ad precandum se prosternant, aspersique lacrymis simul inclament: *Kyrie eleison.* Ipsemet in preces se dat, et aliquo spatio temporis elapso, vox e celo ad illum delabitur: de tot millibus hominum unus dumtaxat rusticani hominis, et ipsius Simeonis preceationem flexisse Numinis iram, et exaudiri meruisse; jubet ergo quæri rusticum illum, eumque in conspectu adductum in proprio nomine compellens, coram omnibus vite institutum et rationem aperiret, serio mandat, ille primo pudore cooperatus, cepit se excusare, ignorantiam suam obtendere, sese peccatis inquinatissimum profiteri: sed a S. Stylita compulsus, coactisque eloqui, dixit, se dies totos terram colere, et inde collectum lucellum in tres partes dividere, unam pauperibus erogare, alteram solvendis vestigalibus impendere, tertiam in victu quotidiano consumere; nulli unquam malum se imprecatum, sed singulis tantum boni desiderasse, quantum sibi. Excepta sunt hæc magno populi clamore et plausu, omnibus illum proprius intueri cupientibus, et aliis mediatorem suum appellantis, aliis cum lacrymis in ejus amplexum ruentibus, aliis denique illum tamquam cœlesti calculo Sanctis annumeratum venerantibus: solus ipse pudore perfuscus expedire se ex illo gratulantium cœtu, et tenebras querere, ubi in abscondito cum Deo ageret, et amoris cœlestis sanctis affectionibus habenas laxaret impensis, et securius. *Pædagog. Christian. p. I, c. vi, n. 10.*

Civitas Segorha Sodomæ incendio propter orationem Loth liberata est, quod in eam ad perfugium elegerit: Ecce enim, ait Angelus, in hoc suscepti preces tuas. *Gen. XIX, 21.*

Sed et Sodomis, deprecante pro ea Abra-

hamo, condonaturum se Dominus spondit, si decem in ea justi invenirentur. *Gen. XVIII, 31.*

Filii Israel armati ascenderunt de Ægypto, et ossa Joseph secum portarunt, ut intelligeremus eos, qui ad promissam Patriam regni cœlestis pergunt, armari contra mundum, et dæmones debere; sed et ossa Joseph, id est, Sanctorum memoriam, et exempla secum portare, ut eorum virtute ad constantiam et patientiam duri itineris animentur. *Exod. XIII, 19.*

De Ecclesia dictum est a Salomone: Mille clypei pendent ex ea, et omnis armatura fortium. (*Cant IV, 4.*) Quid autem isti clypei sunt aliud, quam exempla et virtutes Sanctorum, quibus nos in adversis munimus? recte enim dictum est ab antiquis: Facta præcedentium pensemus, et gravis non sunt, quæ toleramus.

S. Gertrudis quondam a Christo intellexit, quod ii, qui se aliorum orationibus humiliter commendant, quasi quibusdam manibus ducentium subiecti, ac ex utraque parte vallati, sine omni errore ad Dominum recte tramite propebant, alii interdum deviant. *Insign. Divin. l. IV, c. 1.*

Eadem divinitus cognovit, quod, dum aliquis finem vite suæ ejusvis Sanctorum specialibus orationibus commendat, statim orationes illæ deferuntur ante tribunal Judicis, et ille Sanctus, cui committuntur, constituitur a Deo advocatus super eas, ut ex ipsis bona provideat sibi devotis tempore opportuno. *Ibid. c. LXIII.*

S. Antonius cum quadam vice Paulum Eremitam visitasset, ejusque admirandam sanctitatem contemplatus esset, ad Monasterium rediens dixit: Væ mihi peccatori, quia falsi Monachi nomen fero. Vidi Eliam, vidi Joannem in deserto, et vere vidi Paulum in Paradiso. Idem magis dicere possumus, si Sanctorum vitam contemplerur: vidi Sanctos, sed ego non sum sanctus; ut olim S. Macarius Monachorum quorundam vita inspecta, dicebat: Vidi Monachos et ego non sum Monachus. S. HIERON. *in vit. Paul.*

Quod Jacobus Socero suo Laban dixit, hoc merito cuivis suo Clienti Sancti dicere queunt: Modicum habuisti ante, quam venire ad te, et nunc dives effectus es, henedixitque tibi Deus ad introitum meum. *Gen. xxx, 30.*

Dubitant nonnulli, meliorne sit modus



Deum per seipsum, an vero per Sanctos orandi; et resolvitur bene hæc quæstio a Jo. Andrea Copensteinio dicente, optimum quidem esse, si uterque jungatur; si tamen quis seorsum spectetur, priorem quidem secundum se præstantiorem esse, cum sit Latria actus, posteriorem tamen ob plures rationes saepe utiliorem esse posse. 1. Quia in eo major Dei veneratio reperitur, quo enim plures se coram Deo prosternunt, tanto major illi honor exurgit. 2. Etiam major in illo demissio exereetur, dum homo orans indignum se agnoscit, qui sine mediatore Deum interpellat. 3. Major intervenit charitatis, tum erga Deum (quatenus plures ad ejus obsequium sollicitantur) tum erga proximum (dum causa ea datur bene agendi, et charitatem exercendi) significatio. 4. Articuli de communione Sanctorum, quam in Apostolico Symbolo profiteremur, repetita professio exereetur, quæ utilitas hoc maxime tempore, quo Hæretici dietam communionem tantopere impugnant, merito non parvi faciendæ est. *In appen. de cultu SS. p. 8.*

Cum ductus est in Ægyptum Joseph, benedixit Deus domui Ægyptii propter Joseph, et multiplicavit tam in ædibus, quam in agris, cunctam ejus substantiam. GEN. XIX, 5.

## AUCTORES.

Hieremias Drexelius in Trismegisto l. II. Ludovicus Granatensis in Sylva locorum communium. Verb. Sanctus.

Theophylus Bernardinus de præsidiis religiosæ perseverantiæ l. VII.

Laurentius Beyerlink in Promptuario morali them. XI, in Festo omnium Sanctorum.

Petrus Sanchez in regno Dei part. VI, c. III.

Mathias Faber part. I, con. IV, v, VI, in Festo omnium Sanctorum. Et con. v, in Festo S. Martini. Item Fr. Rogat. conc. v. Nicolaus Lancizius opusc. XI, c. XXVII.

Antonius Dauroultius in Catechismo historiali c. III, tit. XLV.

## SCANDALUM

## QUOAD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — *Scandalum* (de quo hic sermo est) est dictum, vel factum minus rectum, quod ex se occasionem ruinæ præbet alteri. Unde Tertullianus ait: Scandalum non bonæ rei, sed malæ exemplum est, ædificandi ad delictum; nam bonæ res neminem scandalizant, nisi malam mentem, ex se enim, quod rectum est, potius instruit, et ducit proximum ad tutum viæ progressum. S. Hieron. *apud Beyerlink. V. eodem.*

DIVISIO. — Dividitur 1. In *Scandalum datum et acceptum, seu activum et passivum. Illud est dictum, vel factum occasionem ruinæ alteri præbens, ut supradictum. Et hoc, juxta Theologos, semper est peccatum in eo, qui scandalizat, cum ipsum opus sit peccatum, vel speciem habens peccati; unde vitandum est, ne proximus ad idem pedem impingat, et labatur. Istud, seu passivum est, quod provenit ex bono alterius opere, aut saltem ex dicto, factove speciem boni habente, et hoc proprie in eo, qui scandalizatur, locum habet, estque pariter peccatum, si quis sine rationabili causa occasionem suæ ruinæ accipiat. BEYERLINK. *Ibidem.**

Dividitur 2. In *scandalum per se, et per accidens. Illud committitur, quando directe intenditur ruina alterius, ut si adulter alienam sollicitet ad adulterium. Istud est, quando non quidem directe intenditur talis ruina, prævidetur tamen probabiliter sequutura, ut si coram pusillis, quis peccet, vel die vetito carnes comedat, dicendo, quod habeat veniam.*

## S. SCRIPTURA.

QUALITAS. — Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem. Ps. CXL.

Funes extenderunt in laqueum; juxta iter scandalum posuerunt mihi. Ps. CXXX.

FUGA. — Via justorum absque offendiculo. *Prov. XV.*

Vade post me Satana; scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum. MATTH. c. XXVI.

Studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, et homines semper. *Actuum, Ap. c. XXIV.*

DAMNUM. — Homo de Israel, quicumque

scandalum iniquitatis statuerit, contra faciem suam, ponam faciem meam super hominem illum, et faciam eum in exemplum, et proverbium, et disperdam eum de medio populi mei. *Ezech. c. XIV.*

Mittet Filius hominis Angelos suos, et colligent de Regno ejus omnia scandala, et eos, qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis. *MATTH. XIII, 41.*

Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris. *MATTH. XIII, 6.*

Impossibile est, ut non veniant scandala; vae autem illi, per quem veniunt scandala. *LUC. XVII.*

Scandalizastis plurimos, propter quod, et ego dedi vos contemptibiles omnibus populis. *MALACH. II, 8.*

Peccantes in fratres, et perentientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. *I. Cor. VIII, 12.*

## EX SS. PATRIBUS, ET DOCTORIBUS.

QUALITAS. — Calumniatores dicere possunt omnes iniquos, non solum, qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis suis moribus, et vitæ reprobæ exemplo interna nostra dissipare contendunt; illi namque ea, quæ nobis extra sunt, invadere ambiunt; isti vero nos prædare quærunt. Et tandem paulo post subjungit, iniquus: Quantum morum vita a rerum distat substantia, tanto gravior calumniator est, qui male vivendo vim inferi nostris moribus, quam qui violenter opprimendo damna ingerit rebus; nihil iste de nostra sustentatione subtrahit, sed exempla nobis perditionis apposuit. S. GREG. I. *XXVI, mor. c. x.*

Non omnium scandala æqua sunt lance pensanda, aliter namque accipienda sunt scandala pusillorum, et aliter Pharisæorum, illorum quippe scandalum de ignorantia, istorum de malitia descendit; illi scandalizantur, quia veritatem nesciunt, isti quia oderunt. *BERNARD. de præcept. et disput.*

In quantum possumus sine peccato, vitare de proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum oritur, utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur. *GREG. in Ezech.*

Constat, ubi veritas necessaria in causa non est, nec licite scandalum quodlibet posse

committi; nec juste præcipi, nec innoxie consentiri. *BERNARD. in Epist.*

NECESSITAS. — Sunt homines, qui putant, sibi in bene vivendo sufficere conscientiam, et non valde curant, quid de illis aliter existimetur, ignorantes, quia cum homo viderit hominem bonæ conscientie negligentius viventem, ædificatur non ad ea, quæ perscrutatur, sed ad ea, quæ suspiciatur: neque enim potest intrare in conscientiam tuam, quam videt Deus. Conscientia tua coram Deo est; conversatio tua coram fratre tuo, si de te ille aliquid mali suspicans, perturbatus ædificatur ad aliquid faciendum, quod te putat facere, dum sic vivis; quid prosit, quia venter conscientie tuæ hausit aquam puram, et ille de tua negligentia conversationem bibit turbatam? S. AUG. I. IX, c. IX.

Si etiam per se ipsas graves sunt delictorum nostrorum poenæ, ubi et istæ accedent, scilicet exemplorum malorum, quando salvabimur? non enim putemus, nos excusationem habituros, si quando delictorum socios invenerimus; nam istud supplicium magis angebit. S. CHRYS. *hom. XXV, ad Rom.*

DAMNUM. — Peccata majorum, id est, Principum secularium, et Prælatorum Ecclesie, præcipue faciunt nomen Dei blasphemari, unde minores excusant se a peccatis suis propter peccata majorum. *BELLOV. apud Mansi tr. XXVII, dis. X, n. 9.*

Scire Prælati debent, quod, si perversa unquam perpetrat, tot mortibus digni sunt, quod ad subditos suos perditionis exempla mittunt. S. GREG. p. III, *post. cap. 1, ad mon. IX.*

Qui alios scandalizant, et impie convertuntur, Deum, quantum in ipsis est, vilificare, et maculare feruntur; propter quod Deus per Ezechielem ait Judæis: *Commaculastis Nomen sanctum meum. Et iterum: Poluistis Nomen meum in gentibus. Dio. CAR. in c. I, Petr. II.*

Si Dominus pretium sanguinis dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur graviorem sustinere ab eo persecutionem, qui suggestionem mala, exemplo pernicioso, scandali occasione avertit ab eo animas, quas redemit, quam ab illo, qui sanguinem suum fudit. S. BERN. *apud Mansi dis. XIII, n. 3.*

Si eripere pallium vel tunicam alicujus, malum est, uxorem vero pejus, et vitam deterius; quanto omnium horum pessimum est, ejus animam interficere, eam æternis